

<Titel> Gebruiksaanwijzing bij het ontwerpstelsel

<inleiding> Modules 1 en 2 van het DUTO-raamwerk beschrijven de waarde van duurzaam toegankelijke informatie. En zetten de kenmerken uiteen waaraan duurzaam toegankelijke overheidsinformatie voldoet. De overige delen van het DUTO-raamwerk (modules 3 tot en met 8) vormen het ontwerpstelsel: een methodiek om deze kenmerken door te vertalen naar passende maatregelen die aansluiten bij de concrete behoeften van overheidsorganisaties. Om zo praktische hulp te bieden bij het inrichten van duurzame toegankelijkheid binnen hun informatiesystemen. Met behulp van deze modules kunnen overheidsorganisaties de daad bij het woord voegen. En zorgen dat ook hun informatie vindbaar, beschikbaar, leesbaar, interpreteerbaar, betrouwbaar en toekomstbestendig is. Zo kunnen ze efficiënter en transparanter te werk gaan, en waarde voor de samenleving creëren.

Hoe je het ontwerpstelsel kunt gebruiken om passende maatregelen te nemen, wordt in deze gebruiksaanwijzing toegelicht.

<uitklapmenu> Waaruit bestaat het ontwerpstelsel?

De concrete bouwstenen om ontwerpkeuzes te maken, zijn de functionele **modeleisen** en de organisatorische **randvoorwaarden**. Modeleisen worden binnen applicaties geïmplementeerd. En randvoorwaarden zijn zaken die binnen de bredere context van een overheidsorganisatie op orde moeten zijn om te zorgen dat goed ingerichte applicaties ook écht tot resultaten leiden op het gebied van duurzame toegankelijkheid. De modeleisen en randvoorwaarden vormen één geheel. Want als een randvoorwaarde voor een modeleis niet is ingevuld, wordt de laatste veelal nutteloos.

De randvoorwaarden en de modeleisen worden gestructureerd aan de hand van vijf **DUTO-processen**. Dat zijn de processen die binnen een bedrijfsproces nodig zijn om duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie te realiseren: Registreren, Vernietigen, Bewaren, Migreren, en Ter beschikking stellen. Daarbinnen zijn er **functies** gedefinieerd die ingericht moeten zijn om een of meer van deze DUTO-processen te ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan het beheren van metagegevens die je onder andere nodig hebt voor Vernietigen of het opslaan en weergeven van bestanden die je nodig hebt voor onder andere Ter beschikking stellen. Voor elk DUTO-proces en voor iedere functie zetten we de modeleisen op een rijtje die nodig zijn om dat onderdeel van de informatiehuishouding op orde te brengen. In totaal zijn er ongeveer honderd modeleisen.

<uitklapmenu> Hoe is het ontwerpstelsel ingedeeld?

Het ontwerpstelsel bevat een generieke module (module 3) en vijf specifieke procesmodules (modules 4 tot en met 8). Module 3 vormt de basis voor het toepassen van het ontwerpstelsel. In deze module worden de DUTO-processen en bijbehorende functies gedefinieerd. En de module werkt de keuzes uit die overheidsorganisaties maken bij het ontwerpen van hun informatiesystemen. Daarnaast staan generieke randvoorwaarden opgesomd die nodig zijn om alle DUTO-processen goed in te richten.

De vijf procesmodules bouwen voort op dit fundament. Ieder van deze modules bevat een korte beschrijving van het desbetreffende DUTO-proces. Hierin wordt het DUTO-proces nader toegelicht en wordt uitgelegd welke rol de bijbehorende functies spelen in het realiseren van dat proces. En hoe een goede inrichting van dit proces precies bijdraagt aan duurzame toegankelijkheid. Specifieke randvoorwaarden die in het

bijzonder nodig zijn voor een bepaald DUTO-proces, staan hier ook. Deze specifieke randvoorwaarden zijn een aanvulling op de generieke randvoorwaarden.

Als laatste staat in iedere procesmodule een lijst met modeleisen die nodig zijn om de DUTO-processen naar behoren te ondersteunen. Voor iedere functie binnen ieder proces is minimaal één modeleis opgesteld. Aan de modeleisen is een prioritering meegegeven op basis van de MoSCoW-methodiek (zie hieronder).

<uitklapmenu> Hoe bepaal ik maatregelen die passen bij mijn organisatie?

Wat *passende* maatregelen zijn, verschilt per overheidsorganisatie en hangt af van de werkprocessen die zij uitvoert bij de uitoefening van haar taken. Het is dan ook niet de bedoeling om het geheel aan modeleisen en randvoorwaarden zonder meer over te nemen. Het ontwerpstelsel is geen universele blauwdruk voor het inrichten van een informatiesysteem. Organisaties bepalen zelf wat de beste manier is om invulling te geven aan duurzame toegankelijkheid. Het DUTO-raamwerk biedt daarbij de handvatten.

Zo wordt uitgewerkt wat er komt kijken bij een risicoanalyse. Dit is een belangrijke stap bij het bepalen van passende maatregelen. Hierbij wordt de waarde van de beheerde informatie onder andere afgewogen tegen factoren als het gebruik, de benodigde inspanning voor het nemen van beheermaatregelen, en de gevolgen van eventuele incidenten. Iedere organisatie kan op basis daarvan kiezen voor een zwaarder of lichter **niveau van maatregelen**. En geeft invulling aan modeleisen en randvoorwaarden op een manier die aansluit bij de behoeften van de organisatie. Bijvoorbeeld door specifieke functies te automatiseren, of juist handmatig in te vullen.

Daarnaast worden er drie verschillende **implementatiepatronen** beschreven, die gebruikt kunnen worden om informatiesystemen in te richten. Het gaat dan om de keuze om functionaliteit binnen een specifieke applicatie onder te brengen, of in meerdere generieke applicaties die door een of meerdere organisaties gebruikt worden. Ook de keuze voor een implementatiepatroon kan van invloed zijn bij het toepassen van modeleisen.

Ook bij de modeleisen wordt de ruimte geboden om maatregelen te treffen die aansluiten bij de concrete omstandigheden van een organisatie. Iedere modeleis is namelijk voorzien van een prioritering op basis van de **MoSCoW-methodiek**.

Het is van belang om alle stakeholders in kaart te brengen en te betrekken bij het afwegen van de maatregelen. Het gaat daarbij om zowel de gebruikers van de informatie als de collega's van aanverwante vakgebieden zoals privacy en informatiebeveiliging. Interdisciplinaire samenwerking verhoogt de efficiëntie en versterkt de gezamenlijke positie.

<uitklapmenu> Hoe werkt de MoSCoW-methodiek?

MoSCoW staat voor *Must have, Should have, Could have, Won't have*. Dus: noodzakelijk, raadzaam, mogelijk, en niet aan de orde. Aan iedere modeleis binnen het DUTO-raamwerk is een prioritering toegekend: *Must have, Should have, of Could have*. Het DUTO-raamwerk maakt geen gebruik van de *Won't have*-prioritering.

Zodra je bepaald hebt wat het niveau van maatregelen is en welke implementatiepatronen gebruikt worden, kunnen de modeleisen worden geselecteerd. Bij de *Should have* en *Could have*-eisen kan de organisatie zelf een afweging maken of en hoe deze meegenomen worden. Deze modeleisen zijn bijvoorbeeld niet altijd nodig voor specifieke toepassingen of verhogen misschien het gebruiksgemak zonder dat ze essentieel zijn

voor duurzame toegankelijkheid. Het staat de organisatie hierbij ook vrij om de prioritering te verhogen of te verlagen.

Must have-modeleisen zijn in principe noodzakelijk. Toch geldt ook hier het dringende advies om zorgvuldig te werk te gaan. Er kunnen altijd gevallen voorkomen waarbij nog aanpassingen nodig zijn om deze modeleisen aan te laten sluiten bij een specifiek implementatietraject. Als bijvoorbeeld vooraf blijkt uit een marktverkenning dat een *Must-have*-modeleis niet geleverd kan worden door de markt. Het kan dan raadzaam zijn om te overleggen met collega's, zoals een in koper, om te kijken of er mogelijkheden zijn om een eis anders in te vullen. Een aanbesteding waarbij geen inschrijvingen volgen, kan niet de bedoeling zijn. Let wel: als je een *Must have*-modeleis afzwakt of helemaal niet toepast, moet je dat aan de hand van inhoudelijke argumenten uit kunnen leggen.

CONCEPT